

DOI 10.34132/pard2024.23.10

Viktor Sychenko
Svitlana Rybkina
Elmira Sokolova

SYSTEM OF STATE REGULATION OF PROFESSIONAL TRAINING OF MANAGING STAFF OF HIGHER MEDICAL EDUCATION IN UKRAINE

The article addresses the topical issue of public administration of professional training for higher medical education management personnel in Ukraine. It explores the current state and development prospects of the training system for managers of higher medical education institutions, and identifies priority areas for its improvement. The relevance of the research is determined by the need to provide the Ukrainian healthcare system with highly qualified managers capable of effectively managing higher medical education institutions in the context of dynamic changes and integration into the European and world educational and scientific space. The article defines the main approaches and mechanisms for implementing state policy in the field of healthcare and higher medical education. It identifies the directions for improving the organizational, legal, and economic mechanisms of state regulation of professional training for management personnel of higher medical institutions in Ukraine in terms of clarifying the content of the key research concepts «management personnel of higher medical education institutions» and «state administration of professional training for management personnel of higher medical education institutions». It is determined that the reforming and development of the healthcare and higher medical education sector of Ukraine in the context of integration into the European and world educational and scientific space requires the preparation of a new generation of managers - healthcare managers. It is determined that this category of managers includes vice-rectors and heads of relevant scientific, educational-methodological and educational commissions, deans and vice-deans of faculties, heads of departments and other structural units. The formation of a comprehensive mechanism of

state administration of professional training for management personnel of higher medical education institutions should be carried out on the basis of such principles as scientific justification, legality, common interests and values, consistency, comprehensiveness, systematicity, subsidiarity, transparency, innovation, adequacy, efficiency, and responsibility. The article analyzes the features of the system of state administration of professional training for management personnel of higher medical education institutions in Ukraine and abroad. Based on a comparative analysis of management training systems in 6 developed countries of the world, it is proved that the system of professional training and advanced training of management personnel of higher medical education institutions should function in accordance with the current trends in the healthcare sector and the field of higher medical education, comply with the implementation of state policy principles, and be systematic. Statistical analysis of the dynamic changes in the indicators of provision with higher medical education institutions and medical institutions over the years of Ukraine's independence demonstrates the need for joint coordination and cooperation to coordinate the efficiency of the healthcare system. Thus, the article reveals the essence and features of state administration of professional training for management personnel of higher medical institutions, analyzes the regulatory framework governing this area, and identifies the main areas for improving the training system for managers of higher medical education institutions, namely: Updating the content and forms of training; Introduction of innovative teaching methods; Improvement of teachers' qualification; Strengthening the practical focus of training; Development of international cooperation.

Key words: *public administration, professional training, management personnel, higher medical education, reforming.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Розвиток системи вищої медичної освіти в Україні не можливий без створення дієвої системи її управління. Відтак, важливим напрямом реформування системи охорони здоров'я та вищої медичної освіти як загальнонаціональної системи освіти є державне управління системою охорони здоров'я в цілому так і професійною

підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти зокрема. Тому надзвичайно актуальним є вирішення питання вдосконалення професійної підготовки й підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів вищої медичної освіти та механізмів їх державного управління. Як наслідок, соціально-економічні, правові перетворення й реформування галузі охорони здоров'я є запорукою такої трансформації та розробки нових управлінських концепцій, однією з яких є професійна підготовка керівних кадрів закладів вищої медичної освіти. В якості мети обрано висвітлення теоретичного обґрунтування та розробку практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного управління в галузі охорони здоров'я, професійної підготовки та підвищення кваліфікації керівників сфери охорони здоров'я на теоретичному рівні вивчалися багатьма вченими. Методологію державного управління в наукових роботах розробляли такі вчені, як В. Бакуменко, І. Лопушинський [9, с. 93], Л. Карамушка, Н. Шевченко [11, с. 624] та ін. Проблеми державного управління у сфері вищої освіти розглядали М. Ажажа [2, с. 201], В. Андрущенко, В. Бех, Л. Белова, В. Бульба, С. Домбровська [8, с.157], Л. Грень, Л. Гриневич, В. Журавський, І. Зязюн, С. Крисюк, І. Прокопенко В. Сиченко [12, с. 442] та інші. Особливості державного управління керівними кадрами системи охорони здоров'я були досліджені у працях С. Громової [6, с. 85], Д. Карамішева, Ю. Василенко [4, с.43]. Для вирішення сформульованих завдань були використані наступні методи дослідження, а саме аналіз наукової літератури, системний та порівняльний аналіз, узагальнення передового вітчизняного та закордонного досвіду, аналіз та інтерпретація статистичної інформації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження системи державного регулювання професійної підготовки керівних кадрів вищої медичної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформування та розвиток галузі охорони здоров'я та вищої медичної освіти

України в умовах інтеграції до європейського та світового освітньо-наукового та економічного простору потребує підготовки нового покоління управлінців – менеджерів охорони здоров'я. Державне управління є системою цілеспрямованого впливу органів державної влади на суспільні процеси з метою їх регулювання та впорядкування. Діяльність, спрямована на реалізацію таких функцій держави як забезпечення економічного розвитку та соціальної сфери, охорони здоров'я, освіти. Реалізація державного управління відбувається на засадах публічного характеру, володіння владними повноваженнями, реалізації державної політики, застосування правових та економічних методів, забезпечення законності та відповідальності. Інституційна складова державного регулювання щодо кадрового забезпечення закладів вищої медичної освіти є упорядкованою, чітко організованою, цілісною, що має вплив на господарську діяльність у сфері освіти та охорони здоров'я шляхом використання визначених законодавством механізмів державної політики. Кадрові ресурси – це незамінний рушій, що забезпечує ефективне функціонування системи управління охорони здоров'я та й освіти і лежить в основі стратегії професійного зростання та вдосконалення навичок [1, с. 92]. Ця стратегія, спираючись на кращі світові практики, дієві управлінські підходи та враховуючи нагальні потреби держави, має на меті: підвищити рівень кваліфікації керівних медичних кадрів, озброївши їх знаннями й навичками, необхідними для виконання необхідних повноважень, прийняття оперативних рішень. Створення сприятливих умов для професійного розвитку та кар'єрного зростання керівних кадрів вищої медичної освіти, мотивуючи їх до безперервного вдосконалення та забезпечення системи підготовки кадрів для системи охорони здоров'я, здатними вирішувати складні завдання й відповідати на виклики сьогодення – одне з першочергових та нагальних завдань сучасної кадрової політики зокрема. Аналізуючи кадровий потенціал закладів вищої медичної освіти, доцільно дослідити такі його аспекти, а саме кількісні характеристики у частині укомплектованості штату й чисельності співробітників, складу і структури кадрів за фахом, віком, стажем роботи, динаміки кадрів (плинність і рівень ротації), ефективності роботи (показники продуктивності праці), а та-

кож якісні характеристики, такі як фізичний і психологічний стан керівних кадрів, здатність до змін і вдосконалення, рівень знань, навичок і компетенцій, етичний і духовно-творчий потенціал, відповідність знань і навичок посадовим вимогам керівних кадрів, організаційний потенціал як сукупність навичок командної роботи, комунікації, координації.

Глибокий аналіз цих характеристик формує цілісну картину кадрового потенціалу й дозволяє розробити ефективну стратегію його розвитку та управління.

До категорії управлінців закладів вищої медичної освіти відносяться керівні кадри закладів вищої медичної освіти, зокрема ректори закладів вищої медичної освіти, проректори та відповідні підпорядковані їм наукові, навчально-методичні і виховні комісії, декани та заступники деканів відповідних факультетів, завідувачі кафедр та інших структурних підрозділів [6, с. 85]. Підготовка та підвищення кваліфікації такої категорії управлінців в Україні сьогодні відбувається на рівні післядипломної освіти в рамках програм магістратури з публічного управління у галузі охорони здоров'я, програм тематичного вдосконалення, передатестаційних циклів, курсів спеціалізації для лікарів і керівників лікувально-профілактичних закладів. Форми такої підготовки не є обов'язковими для керівників закладів вищої медичної освіти, тому стає очевидною необхідність у забезпеченні системи вищої медичної освіти програмами підготовки та підвищення кваліфікації такої категорії керівників та удосконалення механізмів її державного управління [7, с. 16].

Суб'єктами державного управління вищою медичною освітою в Україні є Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони здоров'я України, органи управління на регіональному рівні (управління охорони здоров'я обласних державних адміністрацій, відділи охорони здоров'я районних державних адміністрацій), державні установи, підпорядковані Міністерства охорони здоров'я, а саме: «Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти Міністерства охорони здоров'я України», «Центральний методичний кабінет підготовки молодших спеціалістів Міністерство охорони здоров'я України», «Центр тестування професійної компетенції фахівців

при Міністерстві охорони здоров'я України», «Центр міжнародних програм Міністерства охорони здоров'я України», заклади вищої медичної освіти [6, с. 85]. Враховуючи статистичні відомості Державної служби статистики України, спостерігаємо закономірне зменшення кількості лікарняних закладів по всій території України, що пояснюється зменшенням демографічного навантаження на регіони, а відтак відносний показник забезпеченості лікарняними закладами до наявного населення, навпаки стрімко зростає, що свідчить про реалізацію низки заходів, що пов'язані з процесами децентралізації, об'єктивної локалізації медичних установ у відповідності до концентрації груп населення (рис. 1). Збільшення забезпеченості населення доступністю до якісних медичних послуг є однією з провідних характеристик сталого розвитку і функціонування демократичних засад розвитку країни. Відтак є необхідність удосконалення комплексної системи підготовки керівних кадрів медичних закладів в частині створення спільних підходів, стратегічного бачення розвитку установи, організації, використання сучасних методів навчання, підвищення кваліфікації, академічної мобільності, тощо.

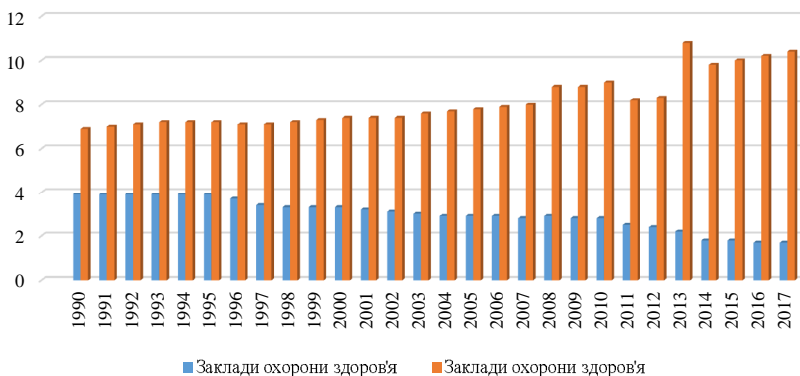

Рис. 1. Динамічні зміни кількісних показників забезпеченості лікарняними закладами у період з 1990 по 2017 рр.

Джерело: складено авторами за матеріалами [3, с. 104, 10, с. 63]

Об'єктами впливу держави у сфері вищої медичної освіти виступають: ступеневість медичної освіти (бакалавр, спеціаліст, магістр, інтерн, клінічний ординатор, аспірант, докторант), кваліфікації випускників закладів вищої медичної освіти за кожним ступенем, ліцензійні та акредитаційні вимоги до закладів вищої медичної освіти, кадрове забезпечення, форми і зміст атестації фахівців у галузі вищої медичної освіти, процес взаємодії закладів вищої медичної освіти між собою, з органами державної влади та закладами охорони здоров'я.

Специфіка управління закладами вищої медичної освіти полягає у тому, що вони підпорядковані Міністерству охорони здоров'я України, але у своїй діяльності керуються як наказами і постановами Міністерства охорони здоров'я України, так наказами і постановами Міністерства освіти і науки України. Виконання завдань з організації, реалізації державної політики у сфері вищої медичної освіти та контролем за її втіленням покладено на Управління медичних кадрів, освіти і науки [10, с. 64].

Професіоналізація галузі вищої медичної освіти шляхом підготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів вищої медичної освіти є одним з ключових факторів ефективності її реформування та забезпечення надання якісних освітніх послуг. Створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів вищої медичної освіти вимагає застосування комплексного механізму її державного управління, який включає організаційний, нормативно-правовий, економічний та мотиваційний механізми. Під механізмом державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти пропонується розуміти сукупність організаційних, політичних, правових, економічних та мотиваційних методів, засобів та способів впливу суб'єктів державного управління на систему управління вищою медичною освітою з метою досягнення поставленої цілі – забезпечення якісної професійної підготовки керівних кадрів закладів вищої медичної освіти [2, с. 197]. Формування комплексного механізму державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти повинно здійснюватися за такими принципами:

наукової обґрунтованості, законності, спільності інтересів, послідовності, комплексності, системності, субсидіарної, прозорості, інноваційності, адекватності, результативності, відповідальності. Застосування комплексного механізму державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти, компоненти якого діють у взаємозалежності одне від одного, забезпечить підвищення рівня професійної компетентності та кваліфікації керівників закладів вищої медичної освіти [4, с. 113]. Першочерговою умовою реформування та розвитку галузі охорони здоров'я та вищої медичної освіти в країні є створення досконалої законодавчої бази. Ефективність механізму кадрового забезпечення залежить від комплексу внутрішніх та зовнішніх факторів, таких як політико-законодавчі (використання нормативної бази, що регулює кадрову роботу), соціокультурні чинники (такі як цінності, традиції та менталітет, що впливають на мотивацію та поведінку керівних кадрів), фінансово-економічні, техніко-технологічні (рівень оснащення та цифровізація робочого середовища), професійно-кваліфікаційні (компетенції та навички керівних кадрів), соціально-психологічні (здатність формувати позитивний мікроклімат у колективі). Кадрове забезпечення керівниками закладів вищої медичної освіти визначає можливість економічної системи досягати цільових орієнтирів розвитку. Професійно підібраний, підготовлений і висококваліфікований склад керівних кадрів має величезний потенціал і легко впроваджує передові тенденції інноваційного становлення економіки.

Державне управління системою охорони здоров'я України взагалі та, зокрема у галузі вищої медичної освіти, здійснюється відповідно до норм міжнародного права, міжнародних угод і договорів, Конституції України, законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти і науки України та деяких інших підзаконних нормативно-правових актів. У контексті реформування системи охорони здоров'я України питання підвищення рівня професіоналізму керівників сфери охорони здоров'я, і зокрема керівників закладів вищої медичної освіти стає особливо актуальним. У системі державного управління

медичною освітою, підготовкою менеджерів сфери охорони здоров'я та безпосередньо керівних кадрів закладів вищої медичної освіти удосконалення управління сферою охорони здоров'я на всіх рівнях означає модернізацію інфраструктури, опрацювання системи визначення пріоритетів, аналіз і обґрунтування політики в галузі медичного забезпечення, об'єктивність і справедливність при розподілі ресурсів, формуванні адекватного бюджету, підвищення кваліфікації та рівня професійної компетенції менеджерів сфери охорони здоров'я, і зокрема керівників закладів вищої медичної освіти [5, с. 43]. Просторовий аналіз розміщення закладів вищої медичної освіти свідчить про певну диспропорційність та концентрацію в областях з високим показником кількості населення та кількості медичних установ (рис. 2).

Рис. 2. Карта-схема кількісного розподілу закладів вищої медичної освіти України.

Джерело: складено авторами за матеріалами [15, с. 83]

Реформування системи вищої освіти України в умовах входження до світового освітньо-наукового простору вимагає від керівних кадрів сфери управління вищою медичною освітою та безпосередньо керівників закладів вищої медичної освіти підвищення рівня їх професійної компетентності. Компетентнісний підхід сьогодні визначається як інноваційний в освіті і визначає характер модернізації вищої освіти в країні. Професійна компетентність керівника закладу вищої медичної освіти полягає в умінні обирати найбільш ефективні методи управління закладом в кожному конкретний момент часу і обставин, що склалися, відповідно до умов реформування сфери охорони здоров'я країни, готовності і здатності виділяти, формулювати, аналізувати проблеми сфери охорони здоров'я та відповідно навчального закладу і знаходити з усіх можливих найбільш доцільний і ефективний підхід їх вирішення.

Підготовка керівних кадрів сфери управління медичною освітою, в тому числі і вищою, в США, Великобританії та Німеччині також проводиться в умовах магістратури. Наявність великої різноманітності магістерських програм зі спеціальностей сфери управління медичною освітою свідчить про їх переваги перед тими, що наявні сьогодні в Україні. Упровадження стандартів підготовки магістрів державного управління у сфері медичної освіти, вищої медичної освіти та керівників закладів вищої медичної освіти США, Великобританії та Німеччини сприятиме удосконаленню змісту вітчизняних програм магістерської підготовки, а також створить більш широкі можливості для працевлаштування фахівців на вітчизняному та світовому ринку праці [5, с. 43]. Розроблення системи підготовки керівних кадрів закладів вищої медичної освіти та медичних установ, яка буде відповідати потребам української системи охорони здоров'я необхідно здійснювати в умовах поєднання таких програм підготовки, які б концептуально вирішували завдання теоретичного та практичного удосконалення їх професійних компетентностей, державної політики. Порівняльний аналіз програм професійного розвитку у розвинутих країнах світу висвітлено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Порівняльний аналіз програм підготовки керівних кадрів
закладів вищої медичної освіти та медичних закладів
у різних країнах світу**

Країна	Програми	Особливості
США	MBA в галузі охорони здоров'я MHA MPA	Знання та навички для управління медичними закладами; Розуміння бізнес-аспектів охорони здоров'я;
Велика Британія	NHS Leadership Academy MSc in Healthcare Management	Широкий спектр програм для керівників на різних рівнях; Знання та навички для управління медичними закладами в умовах NHS;
Німеччина	MBA в галузі охорони здоров'я MHA Weiterbildung	Знання та навички для управління медичними закладами; Розуміння бізнес-аспектів охорони здоров'я; Постійне вдосконалення знань та навичок;
Франція	Diplôme d'Etat de Manager d'Etablissement de Santé (DEMES) Master en Management des Etablissements de Santé (MMES)	Державна програма підготовки керівників медичних закладів; Фокус на управлінні та економіці охорони здоров'я
Канада	MBA in Healthcare Administration MHA Certificate in Health Care Management	Різноманіття програм для керівників медичних закладів; Фокус на аналітиці та прийнятті рішень;
Сінгапур	Master of Healthcare Administration (MHA) Duke-NUS Executive Master of Healthcare Administration (EMHA)	Міжнародні програми MBA та EMHA; Фокус на інноваціях та лідерстві

Джерело: складено авторами за матеріалами [5, с. 43-47]

У процесі порівняльного аналізу визначено, що спільними для багатьох національних систем підготовки керівних кадрів медичних установ є ґрунтовна теоретична перепідготовка, враховуючи сучасні медичні та управлінські наукові розвідки, яка спирається на практикоорієнтований підхід, застосування кейс-методу. Суттєвою відмінністю є застосування інноваційних бізнес-технологій у підготовці керівних кадрів, а саме HR-менеджменту, технологій проєктного, кризового та ситуативного менеджменту, методів та інструментів бізнес-аналітики. Пропонується кардинальна зміна організаційно-управлінського компоненту комплексного механізму державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти в Україні, яка передбачає виділення окремого напрямку професійної підготовки такої категорії управлінців та створення окремої вертикалі державного управління в системі Міністерства охорони здоров'я України, робота якої направлена на розробку та реалізацію загальної стратегії професійної підготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів вищої медичної освіти в Україні. Пропонується створення Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів вищої медичної освіти, основною метою діяльності якого має бути професійна підготовка та підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів вищої медичної освіти України та відповідного кадрового резерву [3, с. 105].

Удосконалення організаційного механізму державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти в Україні передбачає застосування системного підходу, результатом чого є створення системи професійної підготовки керівних кадрів закладів вищої медичної освіти, під якою пропонується розуміти сукупність форм, методів і принципів професійної підготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів вищої медичної освіти України кінцевою метою якої є формування системи знань і умінь, котрі складають основу професійної компетентності управлінських кадрів закладів вищої медичної освіти, їх підготовленість до здійснення ефективного інноваційного управління закладами вищої освіти України в умовах змін та реформування галузі охорони здоров'я і сфери вищої медичної освіти в Україні [6, с. 83].

Зміни в нормативно-правовій базі державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти в Україні обумовлені необхідністю вирішення проблем, що виникають у процесі функціонування системи вищої медичної освіти, її управління та професійної підготовки керівних кадрів для управління вищою медичною освітою. Це обумовлено входженням України до європейського освітнього простору і приєднанням до Болонського процесу. Значним кроком у цьому напрямку стало прийняття у 2014 р. нового Закону України «Про вищу освіту», в якому зроблено спробу вирішити існуючі внутрішні проблеми освіти та інтегрувати національну освіту в загальноєвропейську [11, с. 622].

Для регулювання державної політики у галузі вищої медичної освіти, професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів вищої медичної освіти та закладів післядипломної освіти необхідно розробити, прийняти і ввести в дію низку законодавчих актів, які регламентуватимуть засади діяльності профільної структури Міністерства охорони здоров'я України у цій сфері – сектору підвищення кваліфікації керівників вищої медичної освіти. До таких нормативно-правових документів можна віднести запропоновані положення Міністерства охорони здоров'я України «Про Сектор підвищення кваліфікації керівників вищої медичної освіти», наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації керівних кадрів вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів та закладів післядипломної освіти», та внесення відповідних змін до Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні [15, с. 83].

Надзвичайно важливим компонентом комплексного механізму державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти в Україні є економічний, введення в дію якого передбачається застосування трьох джерел фінансування програм професійної підготовки, які розподіляються у відсотковому відношенні таким чином: державний бюджет – 50%, бюджет заклади вищої медичної освіти – 25%, власні кошти осіб, які будуть проходити таку підготовку – 25% [7, с. 85].

Основними принципами у підготовці керівних кадрів закладів вищої медичної освіти має бути цілеспрямованість, як визначення чітких концепцій, програм розвитку та стратегій на макрорівні в узгодженні до особистих цілей професійного зростання; обов'язковість у частині контролю за виконанням індивідуальної програми розвитку; безперервність як складник європейської соціальної моделі; інноваційність та прогресивність як запорука застосування сучасного технологічного удосконалення, нетворкінгу, коучингового підходу [13, с. 68]. Так, наприклад, коучинговий підхід фокусується на розвитку особистих та професійних компетенцій керівників закладів вищої медичної освіти через індивідуальний супровід та підтримку. Він використовує такі методи як активне слухання, постановка запитань, зворотний зв'язок, підтримка та мотивація. Перевагами вищезазначеного підходу є підвищення особистої та професійної ефективності, розвиток лідерських навичок, покращення мотивації та залучення, підвищення якості освіти. В умовах підготовки та професійного розвитку коучинговий підхід може сприяти розвитку навичок спілкування, лідерських навичок, покращити стратегічне планування. Також слід зазначити, що коучинговий підхід не є заміною традиційним методам навчання та розвитку, а є довгостроковим процесом, який потребує регулярних зустрічей та взаємодії між коучем та керівником.

Для покращення мотивації щодо безперервного професійного розвитку керівних кадрів закладів вищої медичної освіти пропонується упровадити комплекс заходів, серед яких такі пріоритетні напрями як оптимізація заробітної плати (врахування кон'юнктури ринку праці, складності, відповідальності, умов праці, цінності посади, рівня кваліфікації, індивідуальних характеристик працівників, результатів праці та результатів діяльності закладу), своєчасність та повна виплата заробітної плати (у разі заборгованості здійснювати відшкодування з відсотками, нарахованими за прогресивною шкалою залежно від терміну затримки), оплата підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Важливо зазначити, що всі ці заходи мають бути комплексними й системними, щоб дати очікуваний результат. Ефективність формування трудового потенціалу керівних кадрів закладів вищої медичної освіти та їх готовності

до професійного розвитку залежить також і від низки чинників управління персоналом, зокрема цілеспрямованості та стратегічного розвитку трудового потенціалу, наявності корпоративної культури і організаційної структури управління закладом, оптимізації рівнів ієрархії організаційної структури управління [14, с. 176].

Реалізація державної політики в галузі вищої медичної освіти, і зокрема управління закладами вищої медичної освіти, вимагає застосування саме поняття «управління». Сутністю державного управління є не лише завдання для виконання будь-яких рішень, а й створення умов для функціонування закладів вищої медичної освіти, які сприяли б досягненню тих або інших результатів. Таким чином, сучасні тенденції та наукові підходи, специфіка вищої медичної освіти, певні нормативні межі державного втручання, участь суспільно-державних структур дозволяють говорити поряд з традиційним «управлінням» саме про процес державного управління вищою медичною освітою. Обґрунтування змісту та структури комплексного механізму державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти в Україні полягає у визначенні професіоналізації галузі вищої медичної освіти шляхом підготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів вищої медичної освіти як одного з ключових факторів ефективності її реформування та забезпечення надання якісних освітніх послуг. Створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів вищої медичної освіти вимагає застосування комплексного механізму її державного управління, який включає організаційний, нормативно-правовий, економічний та мотиваційний механізми [12, с. 442]. Під комплексним механізмом державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти пропонується розуміти сукупність організаційних, правових, економічних та мотиваційних методів та засобів впливу суб'єктів державного управління на систему управління вищою медичною освітою з метою досягнення поставленої мети – забезпечення якісної професійної підготовки керівних кадрів. Застосування комплексного механізму державного управління професійною підготовкою керівних кадрів, компоненти якого діють у взаємоза-

лежності одне від одного, забезпечить підвищення рівня професійної компетентності та кваліфікації керівників закладів вищої медичної освіти. До проблем, пов'язаних зі стандартизацією освіти, належать питання якості освіти, уніфікації та адаптивності освітніх програм, зрозумілості їх змісту та можливості практичної реалізації, визнання документів про освіту. Їх вирішення стосується не тільки нашої країни. Суперечність між вимогами сучасного етапу розвитку світової й національної освіти й змістом діючих навчальних планів і програм вимагає принципово нового змістовного наповнення програм з професійної підготовки керівних кадрів сфери управління вищою медичною освітою та закладами вищої медичної освіти. Удосконалення комплексного механізму державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти в Україні передбачає оптимізацію заходів державної політики щодо стимулювання розвитку системи освіти, особливо це стосується закладів вищої медичної освіти, що мають включати як внесення відповідних змін до нормативно-правових документів держави, так і заходи, спрямовані на підняття освітнього потенціалу країни загалом в умовах входження до світового освітньо-наукового простору. Важливим напрямком цієї роботи є підвищення ефективності функціонування економічної складової механізму, що потребує відповідних змін у фінансній політиці держави.

Висновки. Проблеми державного регулювання підготовки керівних кадрів органів закладів вищої медичної освіти наразі є слабо структурованими, тому необхідно застосувати системний та ситуативний підходи. Потреба у комплексному реформуванні системи підготовки керівних кадрів зумовлює дослідження її державного регулювання з позицій нормативно-правового, організаційного, інноваційного, інструментального підходів. Проблематика суспільного відтворення, реалізації концепції публічного управління «доброго врядування» в органах влади, а також обґрунтування доцільності витрат в освіту забезпечує сталий і збалансований розвиток у системі охорони здоров'я. Стратегічний курс держави на професіоналізацію управлінських кадрів послідовно та системно впроваджується як на місцевому так і на загальнодержавному рівні. Загострення викликів, з якими

стикається суспільство, зумовлює нагальну потребу в удосконаленні професійного потенціалу керівних кадрів на всіх щаблях ієрархії управління. Ці завдання неможливо вирішити без формування дієвої системи підготовки та професійного навчання керівних кадрів закладів вищої медичної освіти, яка б ґрунтувалась на мотивації до саморозвитку, етичних принципах та культурі демократичного врядування. Саме тому стає актуальним створення комплексної системи, яка забезпечить безперервний процес професіоналізації керівних кадрів, забезпечення підвищення кваліфікації, формування системи цінностей, властивих демократичному врядуванню, стимулювання до постійного самовдосконалення. В основі такої системи мають лежати такі принципи як практична спрямованість навчання, використання різноманітних методів навчання, безперервність та плановість навчання, запровадження механізму співпраці між установами, залучення зацікавлених сторін, створення належних умов для професійного розвитку. Планується продовжити наукові розвідки, які будуть по'язані з розширенням поняття державного управління підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти у контексті вивчення потреб у ньому, особливостях планування, моніторингу та оцінюванням результативності професійного навчання.

Стаття надійшла до редакції: 10.01.24

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИХ КАДРІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена актуальній проблемі державного управління професійною підготовкою керівних кадрів вищої медичної освіти в Україні. У ній досліджено сучасний стан та перспективи розвитку системи підготовки управлінців для закладів вищої медичної освіти, визначено пріоритетні напрямки її вдосконалення. Актуальність дослідження зумовлена потребою у забезпеченні системи охорони здоров'я України висококваліфікованими управлінцями, здатними ефективно управляти закладами вищої медичної освіти в умовах

динамічних змін та інтеграції до європейського та світового освітньо-наукового простору. У статті визначено основні підходи та механізми реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я та вищої медичної освіти. Визначено напрями вдосконалення організаційного, правового та економічного механізмів державного регулювання професійною підготовкою керівних кадрів вищих медичних закладів в Україні в частині уточнення змісту ключових понять дослідження «керівні кадри закладів вищої медичної освіти» та «державне управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти». Визначено, що реформування та розвиток галузі охорони здоров'я та вищої медичної освіти України в умовах інтеграції до європейського та світового освітньо-наукового простору потребує підготовки нового покоління управлінців – менеджерів охорони здоров'я. Визначено, що до цієї категорії управлінців належать проректори та керівники відповідних наукових, навчально-методичних і виховних комісій, декани та заступники деканів факультетів, завідувачі кафедр та інших структурних підрозділів. Формування комплексного механізму державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти повинно здійснюватися за такими принципами як наукове обґрунтування, законність, спільні інтереси та цінності, послідовність, комплексність, системність, субсидіарність, прозорість, інноваційність, адекватність, результативність, відповідальність. Проаналізовані особливості системи державного управління професійною підготовкою керівних кадрів закладів вищої медичної освіти в Україні та за кордоном. На прикладі порівняльного аналізу систем підготовки керівних кадрів у 6 розвинених країнах світу, доведено, що система професійної підготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів вищої медичної освіти повинна функціонувати відповідно до тих тенденцій, що склалися сьогодні в галузі охорони здоров'я та сфері вищої медичної освіти, відповідати реалізації принципів державної політики, бути системною. Статистичний аналіз динамічних змін показників забезпечення вищими медичними закладами освіти та медичними установами за роки незалежності України демонструє необхідність у спільній координації та співпраці з метою координації

ефективності системи охорони здоров'я. Таким чином, у статті розкрито сутність та особливості державного регулювання професійною підготовкою керівних кадрів вищих медичних закладів, проаналізовано нормативно-правову базу, яка регулює цю сферу, визначено основні напрямки вдосконалення системи підготовки управлінців для закладів вищої медичної освіти, а саме: оновлення змісту та форм підготовки; запровадження інноваційних методів навчання; підвищення кваліфікації викладачів; посилення практичної спрямованості підготовки; розвиток міжнародного співробітництва, тощо.

Ключові слова: державне управління, професійний розвиток, управління кадрами, вища освіта, реформування, медична освіта.

Received: 10.01.24

References

1. Aliushyna, N. (Eds.). (2021). *Rozvytok systemy profesiinoho navchannia derzhavnykh sluzhbovtziv, holiv mistsevykh derzhavnykh administratsii, yikh pershykh zastupnykiv ta zastupnykiv, posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannia ta deputativ mistsevykh rad u 2018–2021 rokakh* [Development of the system of professional training of civil servants, heads of local state administrations, their first deputies and deputies, local self-government officials and deputies of local councils in 2018-2021]. Kyiv: Natsionalne ahentstvo Ukrainy z pytan derzhavnoi sluzhby [in Ukrainian].
2. Azhazha, M.A. (2019). *Derzhavne upravlinnia modernizatsiieiu vyshchoi osvity v Ukraini* [Public Administration of Higher Education Modernization in Ukraine]. Zaporizhzhia: Klasych. pryvat. un-t. [in Ukrainian].
3. Bilynska, M.M., & Kulhynskyi, Ye.A. (2014). Nova paradyhma derzhavnoho upravlinnia okhoronoiu zdorovia Ukrainy [New Paradigm of Public Administration in Healthcare of Ukraine] *Derzhava ta rehiony. Serii: Derzhavne upravlinnia – State and regions. Series: Public administration*, 4 (48), (pp. 104-107) [in Ukrainian].
4. Vasylenko, Yu.V. (2022). Aktualni pytannia naukovykh doslidzhen mekhanizmiv rozvytku pisliadyplomnoi medychnoi osvity [Topical Issues of Scientific Research on the Mechanisms of Postgraduate Medical Education Development]. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia*,

psykholohii, prava – Dnipro scientific journal of public administration, psychology, law, 1, (pp. 113-118) [in Ukrainian].

5. Vasylenko, Yu.V. (2022). Yevropeyskyi dosvid pidhotovky fakhivtsiv upravlinnia medychnoiu osvitoiu [European Experience in Training Medical Education Management Specialists]. *Visnyk Dniprovskoi akademii neperervnoi osvity «Publichne upravlinnia ta administruvannia» – Bulletin of the Dnipro Academy of Continuing Education «Public Management and Administration»*, 1(2), (pp. 43-47) [in Ukrainian].

6. Hromova, S.O. (2015). Zmist ta struktura mekhanizmv derzhavnoho upravlinnia profesiinoiu pidhotovkoiu kerivnykh kadriv vyshchyykh medychnykh navchalnykh zakladiv v Ukraini [Content and Structure of Public Administration Mechanisms for Professional Training of Senior Staff of Higher Medical Educational Institutions in Ukraine]. *Derzhavne budivnytstvo – State construction*, 1. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2015_1_25 [in Ukrainian].

7. Dolhykh, M.V. (2019). Problemy formuvannia mekhanizmv publichnoho upravlinnia systemoiu okhorony zdorovia: ohliad dyskusiinoho polia [Issues in Developing Public Governance Frameworks for Healthcare]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Aspects of public administration*, 12, (pp. 16-27) [in Ukrainian].

8. Dombrovska, S.M. (2010). Formuvannia mekhanizmv demokratyzatsii vyshchoi osvity y avtonomii vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Formation of mechanisms for the democratization of higher education and the autonomy of higher educational institutions]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Derzhavne upravlinnia – State and regions. Series: Public administration*, 4, (pp. 157-160) [in Ukrainian].

9. Lopushynskyi, I.P., & Durman, O.L. (2019). Kontseptualni pidkhody do proektuvannia osvitnoho informatsiino-komunikatsiinoho seredovyshcha [Conceptual Approaches to the Design of Educational Information and Communication Environment]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok – Public administration and regional development*, 3, (pp. 92-113). Retrieved from: <https://doi.org/10.34132/pard2019.03.06> [in Ukrainian].

10. Orliv, M.S. (2018). *Pidvyshchennia kvalifikatsii kerivnykh kadriv orhaniv vlady: mekhanizmy formuvannia suchasnoi modeli [Professional Development of Public Administration Leaders: Mechanisms for Shaping a Modern Model]*. Kyiv: «Lileia» [in Ukrainian].

11. Shevchenko, N., & Nosulko, B. (2019). Sotsialnyi zakhyst naselennia v umovakh reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia [Social protection of the population in the conditions of local government reformation]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok – Public administration and regional de-*

velopment, (5), (pp. 622-644). Retrieved from: <https://doi.org/10.34132/pard2019.05.08> [in Ukrainian].

12. Sychenko, V.V., & Marenichenko, V.V. (2019). Derzhavne upravlinnia rehionalnym rozvytkom na zasadakh yevropeiskykh standartiv [State management of regional development based on European standards]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok – Public administration and regional development*, 4, (pp. 441-463) [in Ukrainian].

13. Sychenko, V.V., Rybkina, S.O. & Sokolova, E.T. (2020). Suchasni tendentsii rozvytku orhanizatsiinykh struktur u systemi upravlinnia zakladamy vyshchoi osvity [Current trends in the development of organizational structures in the management system of higher education]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok – Public administration and regional development*, 4 (27), (pp. 68-73) [in Ukrainian].

14. Sokolova, E.T. (2021). Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia innovatsiinykh upravlinskykh form u systemi vyshchoi osvity Ukrainy [Theoretical and methodological principles of research of innovative management forms in the system of higher education of Ukraine]. *Suchasna ekonomika – Modern Economics*, 29, (pp. 176-181) [in Ukrainian]

15. Tkachova, N.M. (2018). Napriamy reformuvannia derzhavnoi polityky v sferi okhorony zdorovia [Directions for reforming the state healthcare policy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 8, (pp. 83-86). Retrieved from: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2018/19.pdf [in Ukrainian].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Віктор Сиченко, ректор комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», м. Дніпро, Україна. E-mail: Kzvodano@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-9655-2317>.

Viktor Sychenko, Rector of the Communal Institution of Higher Education «Dnipro Academy of Continuing Education» of the Dnipropetrovsk Regional Council, Dnipro, Ukraine. E-mail: Kzvodano@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-9655-2317>.

Світлана Рибкіна, доцент кафедри публічного управління та права комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія

неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», м. Дніпро, Україна. E-mail: Rybkina@dano.dp.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-1063-6462>.

Svitlana Rybkina, Associate Professor of the Department of Public Administration and Communal Law of the Higher Education Institution «Dnipro Academy of Continuing Education» of the Dnipropetrovsk Regional Council, Dnipro, Ukraine. E-mail: Rybkina@dano.dp.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-1063-6462>.

Ельміра Соколова, старший викладач кафедри публічного управління та права комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», м. Дніпро, Україна. E-mail: Elsok@dano.dp.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2430-751X>.

Elmira Sokolova, Senior Lecturer of the Department of Public Administration and Law of the communal institution of higher education «Dnipro Academy of Continuing Education» of the Dnipropetrovsk Regional Council, Dnipro, Ukraine. E-mail: Elsok@dano.dp.ua, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2430-751X>.

Sychenko, V., Rybkina, S., & Sokolova, E. (2024). System of state regulation of professional training of managing staff of higher medical education in Ukraine. *Public Administration and Regional Development*, 23, 177-198. <https://doi.org/10.34132/pard2024.23.10>